

HADAK ÚTJÁN

1920-2010

A trianoni békediktátum

A Magyar Nemzeti Hitvallás

A trianoni békediktátum

„Aki nem tudja, honnét jött, azt sem tudhatja, hová megy, mert nem tudja, hol van.” (Habsburg Ottó)

A Magyarországot és a magyar nemzetet megnyomorító trianoni békediktátum előkészítéséről és hatásairól napjainkig igen sok publikáció jelent meg, attól kezdve, hogy rendalapító és országgyarapító vitéz nagybányai Horthy Miklós altengernagy mint kormányzó felemelte a nemzetet nyomorából. De mi is volt maga a trianoni béke?

A Nagy Háborút lezáró versailles-környéki békék szakítottak az évezredes béke-kultúrával. A különféle háborúkat lezáró békék – mint azt etimológiailag maga a béke szó jelenti – egészen a XIX. század végéig arra szolgáltak, hogy megbékéltessék a legyőzött fele(ke)t. Jó példája ennek a napóleoni világháborút lezáró 1815. évi bécsi békerendszer, amely Franciaországot visszaemelte a nagyhatalmak sorába, s alkalmas volt a világméretű béke megőrzésére egy teljes évszázadon át. A XX. századra azonban ez a békekötési kultúra átadta a helyét a diktátumoknak, amelyek a legyőzöttek megbüntetésére törekedtek, s ez egyaránt érvényes az 1919–1922 közötti versailles-i–washingtoni és az 1947. február 10-i párizsi békerendszerre. Épp ez utóbbi bizonyítja, hogy az előbbit nem is biztos, hogy békének lehet minősíteni: negyed század múltán újabb békerendszer megalkotására volt szükség, a Totális Háború, egyben az 1914-től három szakaszban 1945-ig tartó XX. századi világháború lezárására.

A magyar történelemben trianoni béke néven elhíresült diktátumot mint a Magyar Királyság és a Nagy Háborúban győztes Szövetséges és Társult Hatalmak közötti hadiállapot lezárását és a háború utáni békeidőszak alapelveit kodifikáló nemzetközi jogi okmányt 1920. június 4-én a Versailles melletti Nagy-Trianon palotában (Grand Trianon, tévesen a Kis-Trianon palotában vagy a Kis- és a Nagy-Trianon palotát összekötő folyosó csarnokában) írta alá magyar részről Benárd Ágost, a Simonyi-Semadam-kormány népjóléti és munkaügyi minisztere és Drasche-Lázár Alfréd rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, illetve 17 állam (az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Japán, Nagy-Britannia és Olaszország, továbbá társult hatalmként Belgium, Csehszlovákia, Görögország, Kína, Kuba, Lengyelország, Nicaragua, Panama, Portugália, Románia, a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság és Sziám) meghatalmazottja.

A trianoni békediktátum aláírásakor – a maradék – Magyarországon 10 percre megállt az élet, s megszólalt minden harang, duda stb. A Nemzetgyűlés 1920. november 15-én fogadta el, egy ünnepélyes tiltakozó nyilatkozat elfogadását követően. 1921:XXXIII. törvénycikk címmel 1921. július 26-án lépett hatályba Magyarország és a ratifikáló, illetve a ratifikációs okmányokat kicserélő országok (Belgium, Csehszlovákia, Franciaország, Japán, Nagy-Britannia, Olaszország, Románia, a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság és Sziám) között a Nemzetgyűlés általi törvénybe iktatásával. Görögországgal csak 1921. október 15-én lépett életbe. Az Amerikai Egyesült Államokkal, miután annak Kongresszusa a trianoni békét nem ratifikálta, Magyarország külön kötött békét, amelyet 1921. augusztus 29-én írt alá Budapesten Ulysses Grant-Smith, az USA magyarországi megbízottja és gróf Bánffy Miklós magyar külügyminiszter, s az 1921:XLVIII. törvénycikként 1921. december 17-én vált hatályossá. Szovjet-Oroszország (a későbbi Szovjetunió) sem írta alá a trianoni diktátumot, majd csak az 1947. február 10-i párizsi békét.

1. A békeszerződés szerkezete

A szerződés 14 rész 364 cikkelyéből állt. Bevezető része tartalmazta a Magyarországgal szerződést kötő szövetséges és társult hatalmak felsorolását, s kimondta a hadiállapot megszűnését közöttük. Az I. rész a Nemzetek Szövetsége Egyességokmányát; a II. Magyarország határainak megállapítását; a III. a politikai rendelkezéseket, a más országokhoz került területekről, tulajdonokról és követelésekről való lemondást, a magyarországi kisebbségek védelmét és az állampolgárság kérdését; a IV. az Európán kívüli érdekeltségek újraszabályozását; az V. rész a katonai határozványokat; a VI. a hadifoglyok hazaengedését, hazaszállítását és a háborúban elesettek sírhelyének kérdését; a VII. a büntető rendelkezéseket, a háborús bűnösség fogalmát és a bűnösök bíróság elé állítását; a VIII. a jóvátételi kötelezettségeket; a IX. a pénzügyi határozványokat; a X. a gazdasági rendelkezéseket, benne a legnagyobb kedvezmény elvének 5 évre szóló, egyoldalú érvényesítési kötelezettségét, vasút-, posta- és távíróegyezményt, a volt Központi Hatalmak országaival 1914. augusztus 1. után kötött gazdasági szerződések hatályon kívül helyezését, a magyar kormányok 1918. november 3. és 1920. június 4. között hozott, a Szövetséges és Társult Hatalmakat érintő gazdasági rendelkezéseinek hatályon kívül helyezését; a XI. a légi közlekedésre vonatkozó szabályokat; a XII. a kikötőkre, a víziutakra és a vasutakra vonatkozó rendelkezéseket, a Duna nemzetközi víziúttá nyilvánítását, egy, Magyarország tengerre való szabad kijutása érdekében később letárgyalandó egyezmény megalkotásának kötelezettségét, Magyarország előzetes hozzájárulási kötelezettségét a Szövetséges és Társult Hatalmak által később megalkotandó közlekedési egyezményekhez; a XIII. a munkáról, a nemzetközi munkaügyi szervezetekhez való magyar kapcsolódásról szóló rendelkezéseket és a Nemzetközi Munkahivatal alapszabályát; a XIV. a vegyes rendelkezéseket, benne Magyarország hozzájárulását a Szövetséges és Társult Hatalmak egymás közötti és harmadik országokkal kötött egyezményeihez, valamint az aláírók neveit rögzítette.

A Függelék egyes tételeit a fenti részekhez kapcsolták. A VIII. részhez csatolt I. Függelék a Magyarországra kirótt kártérítést, a II. a Jóvátételi Bizottság szervezetét és hatáskörét, a III. a hajótérben történő kártérítést, a IV. a természetbeni jóvátételt, az V. a Szövetséges és Társult Hatalmaknak Magyarországon biztosítandó opciókat, a VI. a távírókábelek átengedését szabályozta. A IX. részhez csatolt Függelék az Osztrák–Magyar Monarchiától örökölt államadósság Magyarországra eső részét, illetve a Magyarország felé korábban fennállott államadósságok eltörlését (beszámítását a jóvátételbe) szabályozta. A X. részhez kapcsolt I. Függelék a tartozások behajtását felügyelő Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal felállításáról és hatásköréről rendelkezett, a II. kimondta Magyarország vagy állampolgárai keresetének tilalmát a Szövetséges és Társult Hatalmak felé tulajdonjogi vagy gazdasági kérdésekben, a III. vegyes döntőbíróság(ok) felállítását rendelte el vitás gazdasági kérdésekben. A XIV. részhez csatolt Függelék felsorolta azon nemzetközi egyezményeket, amelyeket Magyarországnak el kellett ismernie.

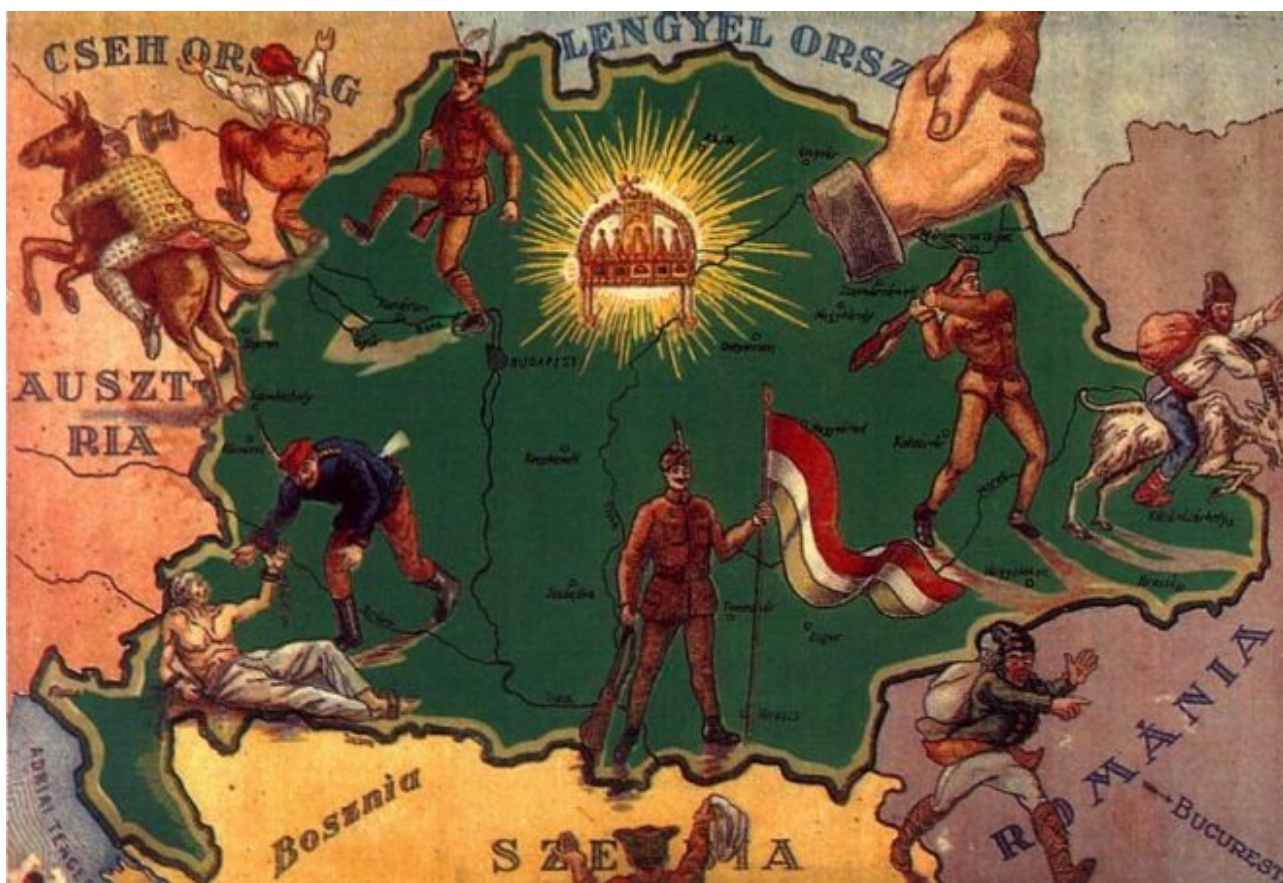
A béke szövegéhez Kiegészítő Jegyzőkönyvet csatoltak a végrehajtás szabályzásáról, Kiegészítő Nyilatkozatot az osztrák–magyar haditengerészet által elsüllyesztett hajókra vonatkozó iratanyag kiszolgáltatásáról, valamint Pótlás a Jegyzetekhez címen szövegszerű módosításokat és kiegészítéseket az egyes cikkelyekhez.

2. Területi határozványok

A Szent István-i Magyarország területe Horvátország nélkül 282.870 km², lakossága az 1910. évi népszámlálás szerint 18.264.533 fő volt. A történelmi Magyarországból megmaradt Csonka-Magyarországnak 92.963 km² (az 1920-as évek közepéig folyó területrendezések eredményeként 93.073 km²) és 7.986.875 lakos: eredeti felségterületének 32,88%-a, lakosságának 41,76%-a, s a magyar anyanyelvűek 31,69%-át (3.319.579 főt) idegen államkeretbe kényszerítették. A továbbiakban – a négyzetkilométereket illetően – a kölcsönös területcseréket, sőt összesen 110 km² visszanyerését eredményező területcserék eredményeként kialakult adatsorokat használjuk.

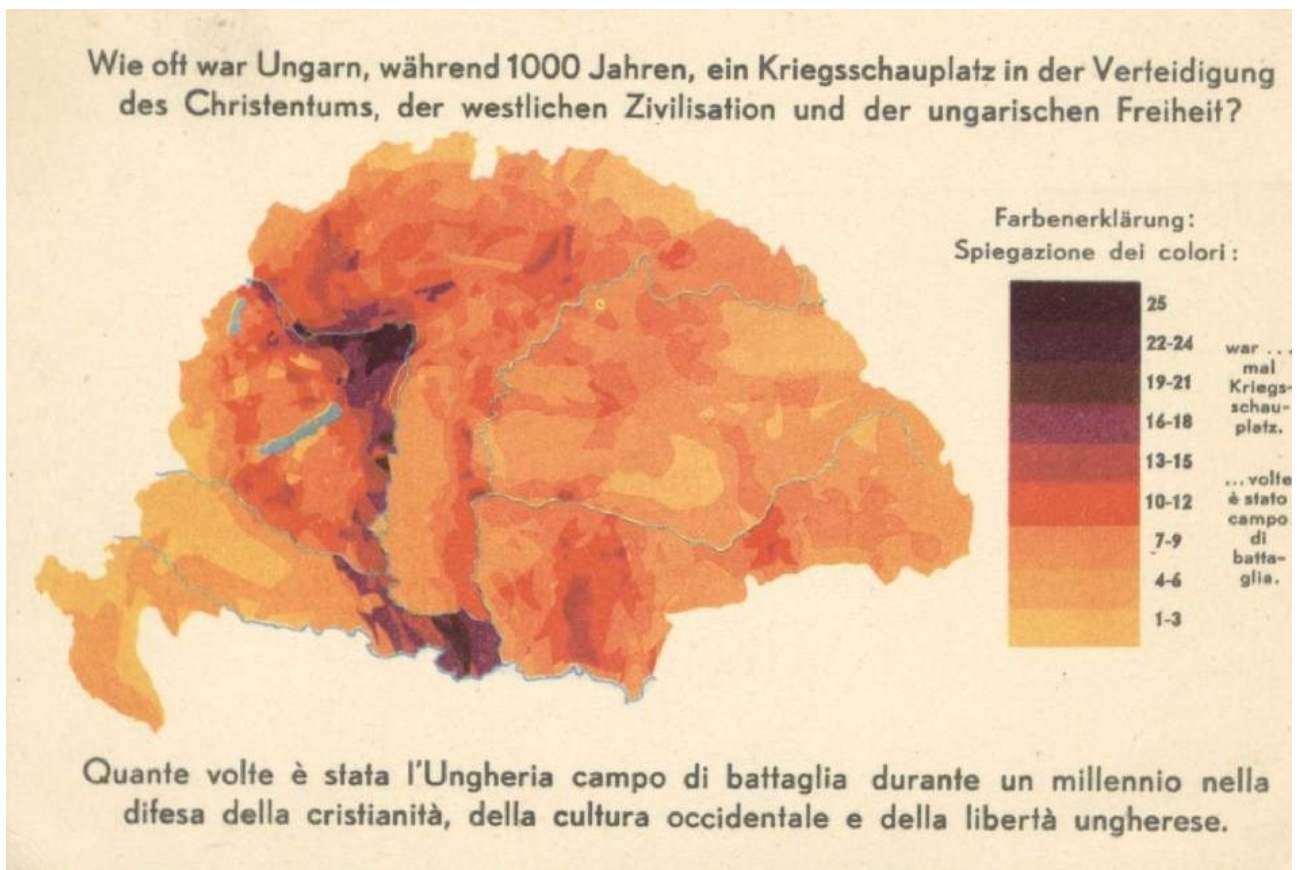
A nemzetállamiság jegyében létrehozott új államokhoz csatolt területeken a lakosság 62%-a volt szlovák, 53%-a román, 37%-a délszláv, és hasonló arányok között mozgott az Ausztriához, Lengyelországhoz és Olaszországhoz csatolt terület többségének nevezett népessége is. Romániához került 102.181 km² (Erdély egésze, a történelmi Partium legnagyobb része és a Bánság kétharmada) és 5.257.467 lakos, amelynek 31,61%-a (1.661.805 fő) magyar, 10,74%-a (564.789 fő) német, 53,82%-a (2.829.454 fő) román volt. Csehszlovákiához került 63.004 km² (a Felvidék és Kárpátalja egésze, a Kisalföld Dunától északra fekvő, nagyobbik fele) és 3.651.100 lakos, amelynek 31,32%-a (1.143.399 fő) magyar, 8,67%-a (316.581 fő) német, 12,75%-a (465.597 fő) rutén, 46,46%-a (1.696.147 fő) szlovák volt. A Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz került 21.031 km² (a Délvidék, a Drávaszög vagy Baranya-háromszög, a Muraköz és a Muravidék, illetve a Bánság egyharmada) és 1.362.020 lakos, amelynek 32,52%-a (443.006 fő) magyar, 22,93%-a (321.350 fő) német, 22,5%-a (306.432 fő) szerb, 10,88%-a (148.193 fő) horvát, 4,27%-a (58.134 fő) szlovén, 6,01%-a (81.790 fő) román volt. Ausztriához került 4.026 km² (Burgenland) és 292.588 lakos, amelynek 22,09%-a (64.646 fő) magyar, 16,08%-a (47.061 fő) horvát, 60,73%-a (177.680 fő) német volt. Olaszországhoz került 21 km² (Fiume) és 49.806 lakos, amelynek 48,6%-a (24.206 fő) olasz, 25,95%-a (12.926 fő) horvát, 13,04%-a (6493 fő) magyar, 5,08%-a (2529 fő) szlovén, 4,65%-a (2315 fő) német, 2,68%-a (1337 fő) egyéb nemzetiségű volt. Lengyelországhoz került 584 km² és 23.662 lakos, amelynek 61,47%-a (14.546 fő) lengyel, 35,42%-a (8379 fő) szlovák, 1,69%-a (399 fő) német, 0,97%-a (230 fő) magyar, 0,45%-a (108 fő) egyéb nemzetiségű volt. A magát ruszinnak vagy (egybeírottan) magyaroroszoknak nevező hazai ruténség teljes egészében Csehszlovákiához került.

Az 1920. évi népszámlálás szerint Magyarország lakossága 7.986.875 fő volt. A 89,61% magyar (7.156.727 fő) mellett 10,39% nemzetiség élt az országban: 6,91% (551.624 fő) német, 1,78% (141.918 fő) szlovák, 0,46% (36.864 fő) horvát, 0,3% (23.695 fő) román, 0,1% (8239 fő) szlovén, 0,1% (7990 fő) szerb, 0,08% (6719 fő) lengyel, 0,66% (53.099 fő) egyéb. E népesség 63,9%-a római katolikus, 21,0%-a református, 6,2%-a evangélikus, 5,9%-a izraelita, 2,2%-a görögkatolikus, 0,6%-a görögkeleti, 0,1%-a unitárius, 0,1%-a egyéb vallású volt. Az 1930. évi népszámlálás 8.688.319 lakost mutatott ki. Ennek 92,09%-a (8.001.112 fő) volt magyar, 5,51%-a (478.630 fő) német, 1,20%-a (104.819 fő) szlovák, 0,32%-a (27.683 fő) horvát, 0,24%-a (20.564 fő) egyéb délszláv, 0,19%-a (16.221 fő) román, 0,08%-a (7.031 fő) szerb, 0,37%-a (32.259 fő) egyéb.

3. Gazdasági-pénzügyi határozványok

A trianoni béke számos gazdasági kérdésről rendelkezett. Többek között kötelezte Magyarországot a volt Osztrák–Magyar Monarchia háború előtti adósságai megfelelő részének, valamint a háború alatt felvett kölcsönök teljes egészének visszafizetésére. Fel kellett számolni az Osztrák–Magyar Bank magyarországi hálózatát, s helyébe új, önálló jegybankot kellett létesíteni. Magyarországot, a többi utódállammal együtt, kötelezte az osztrák–magyar pénzforgalom megszüntetésére, a közös bankjegyek felülbélyegzésére, majd a forgalomból való kivonására. A külkereskedelem szabályozásáról rendelkező rész kimondta, hogy Magyarország a békeszerződés életbelépését követő 6 hónap alatt köteles fenntartani az Osztrák–Magyar Monarchia háború előtt érvényben volt vámrendszerét, köteles – egyoldalúan – megadni a legnagyobb kereskedelmi kedvezményt a Szövetséges és Társult Hatalmak országainak, és egyetlenegy országot sem részesíthet speciális kereskedelempolitikai kedvezményben, kivéve Ausztriát és Csehszlovákiát, amelyekkel viszont 5 évig preferenciális kereskedelmi egyezményt köthet. Előírásokat tartalmazott még a Csehszlovákiával, Lengyelországgal és Ausztriával folytatott élelmiszer- és szénkereskedelemre vonatkozóan is. A békeszerződés a gazdasági és a pénzügyi előírások érvényesítésének szempontjából az 1918. november 3. előtti Osztrák–Magyar Monarchián belüli Magyar Királysághoz sorolta Bosznia–Hercegovinát is.

Kimondta, hogy Magyarország minden vagyonával és jövedelmével szavatol a jóvátételi fizetésekért. Köteles a flotta és a hadianyagok teljes, a vasúti járműpark részleges átadására, a fegyverszünet és a megszállás költségeinek fedezésére, valamint a háború előtti magántartozások garantálására. A pénzben fizetendő jóvátétel összegének megállapítását későbbre halasztotta, addig természetbeni törlesztést írt elő és ezért az állami bevételekre kimondta a Jóvátételi Bizottság zálogjogát. Ennek feladata a legyőzött államok jóvátételi kötelezettségeinek szabályozása, a jóvátétel nagyságának meghatározása, s a természetbeni juttatás és a pénzfizetés arányának megállapítása volt. Kezdetben 7 tagból (amerikai, angol, belga, japán, francia és olasz tag, továbbá Csehszlovákia, Görögország, Lengyelország, Románia és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság együttesen választott képviselője) állt, majd az USA kiválásával 6 tagúra csökkent. A magyar kormány a pénzügyi stabilizációt előkészítő diplomáciai tárgyalások részeként, 1923. április 22-én a zálogjog feloldása érdekében a Jóvátételi Bizottsághoz fordult, amely 1924. február 24-én felszabadította a zárolt összegeket, s ezzel lehetővé tette Magyarország számára a népszövetségi kölcsön felvételét. A Jóvátételi Bizottság Magyarországot 20 éven át, 1924–1943 között évi 10 millió aranykorona, majd az 1930. január 20-án a második hági konferencián született megállapodás alapján 1944–1966 között évi 13,5 millió aranykorona fizetésére kötelezte. Magyarország jóvátételi kötelezettségét a lausanne-i konferencia törölte el 1932-ben.

4. Katonai határozványok

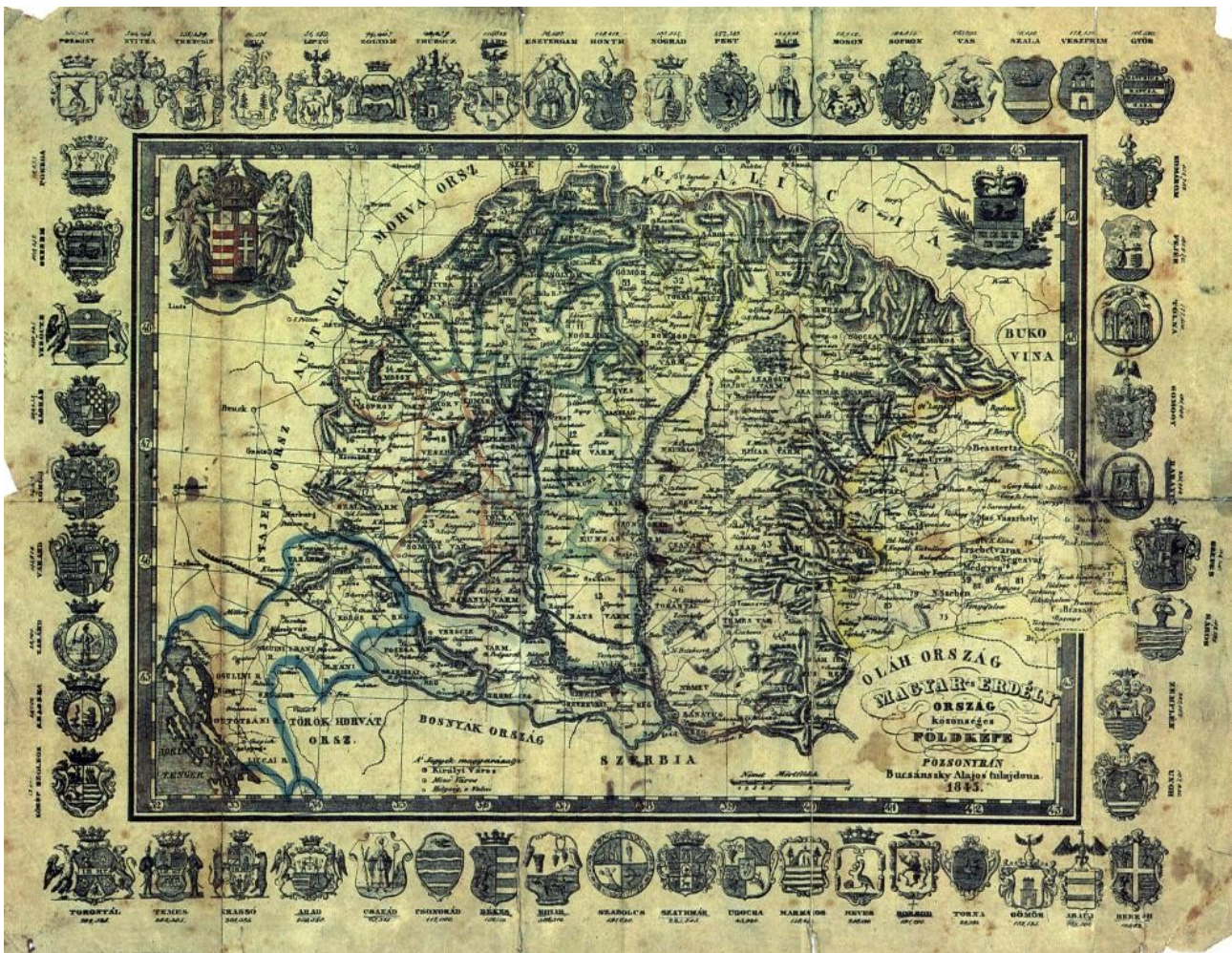
A trianoni béke katonai határozványai szerint az általános hadkötelezettséget meg kellett szüntetni, a magyar haderőt a továbbiakban kizárólag önkéntes alapon lehetett felállítani és kiegészíteni. A haderő létszámát, fegyverzetét, valamint az ország megmaradt hadiipari kapacitását a békeszerződés életbelépését követő 3 hónapon belül kellett az előírt szintre csökkenteni. A létszám nem haladhatta meg a 35.000 főt, beleértve a pótkereteket is, ezen belül a tisztek aránya nem haladhatta meg az összlétszám egyhuszadát, az altiszteké az egytizenötödét, ami 1750 tisztet, illetve 2333 altisztet (mai szóval tiszthelyettest) jelentett. A csendőrök, pénzügyőrök, erdőőrök, községi és városi rendőrök vagy egyéb hasonló közegek nem haladhatták meg azok számát, akik 1913-ban is hasonló szolgálatot teljesítettek és akik 1920-ban Magyarország új határain belül szolgáltak.

HADAK ÚTJÁN

Minden tisztnek hivatásosnak kellett lennie és az önkéntes hadseregben szolgálatot nem vállaló tisztek semmilyen katonai továbbképzésben nem vehettek részt. Az újonnan kinevezett tiszteknek minimum 20, egymást követő évben tényleges szolgálatot kellett teljesítenie. Az altisztek és a legénység szolgálati kötelezettségére 12, egymást követő évet írtak elő. A csapatvezetésre vagy háború előkészítésére alkalmas minden szervezet fenntartását – a hadosztályparancsnokság kivételével –, így a vezérkarét is megtiltották.

A gyaloghadosztály szervezete és létszáma az előírások szerint: hadosztálytörzs (34 tiszt, 150 altiszt és legénység), 3 gyalogezred (egyenként 65 tiszt, 2000 altiszt és legénység, ezredenként 3 gyalogzászlóalj), 1 lovaszázad, 1 aknavetőzászlóalj, 1 utászzászlóalj, 1 táborig tüzérezred, 1 kerékpároszászlóalj, 1 összekötő különítmény, 1 hadosztály-egészségügyi intézet, lőszeroszlopok, vonat; összesen 414 tiszt, 10.780 altiszt és legénység létszámmal. A gyalogzászlóaljak 3 gyalog- és 1 géppuskászázadból állhattak, a táborig tüzérezredek törzsből, 3 táborig hegyi tüzércsoportból, összesen 3, egyenként 4 táborig hegyi ágyút vagy tarackot számláló üteggel. Az 1 engedélyezett lovashadosztály állhatott hadosztálytörzsből, 1 lovasezredből (4 lovasszázad), 1 táborig tüzérosztályból (3 üteg), autós géppuskásosztágból; 219 tiszt, 5380 altiszt és legénység összlétszámmal. Az ugyancsak engedélyezett, elvileg a hadosztályköteléknél kisebb vegyesdandár állhatott: dandártörzsből, 2 gyalogezredből (ezredenként 3 gyalogzászlóalj), 1 kerékpároszászlóaljból (3 század), 1 lovasszázadból, 1 táborig hegyi tüzérosztályból (3 üteg), 1 aknavetőszázadból; 198 tiszt, 5350 altiszt és legénység összlétszámmal.

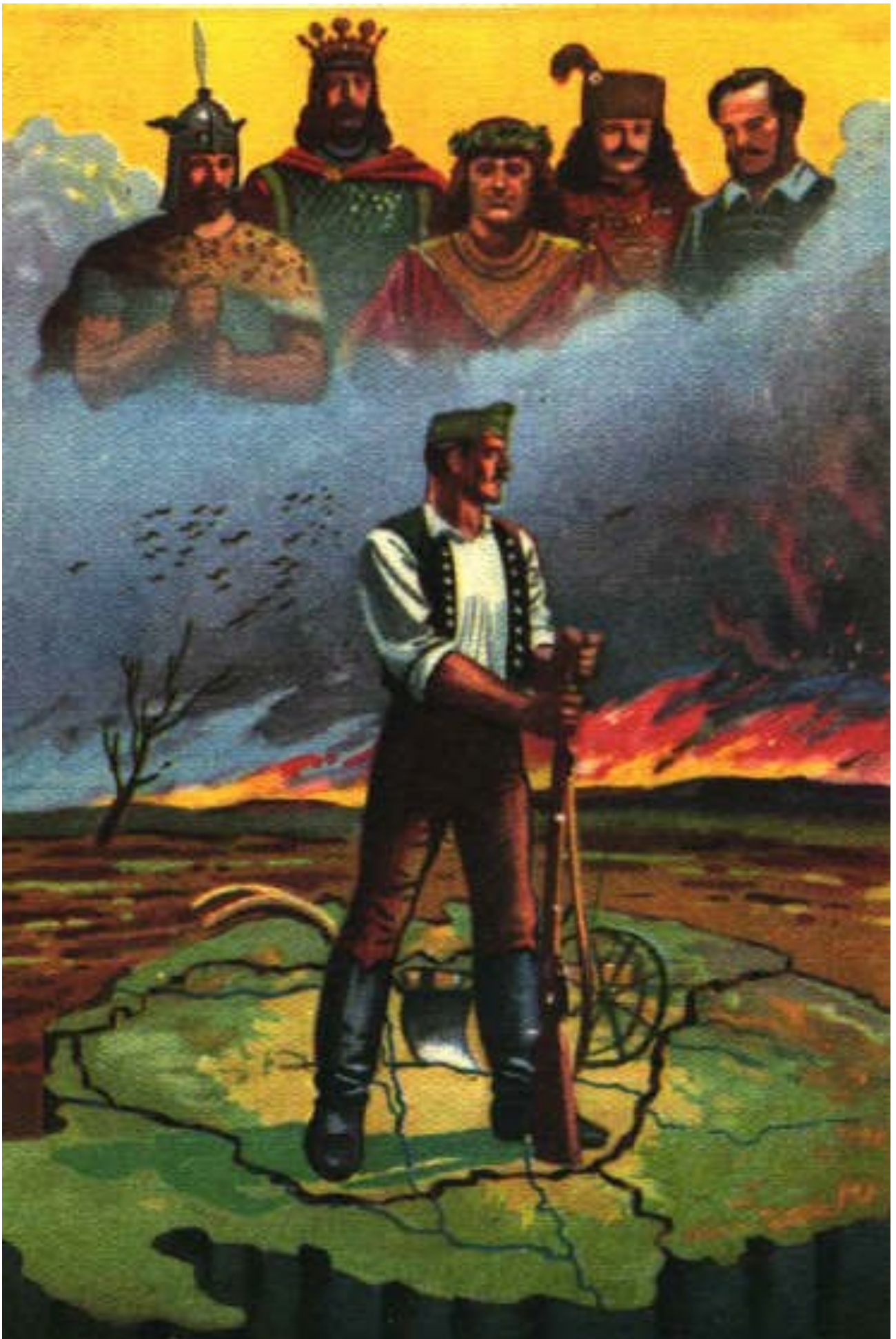
A fegyverkorlátozások szerint a Honvédségben 1000 főre számítva rendszeresíthető volt 1150 db puská vagy karabély, 15 db géppuska, illetve mindösszesen 70 db aknavető, 105 db táborig hegyi ágyú vagy tarack, a 10,5 cm-esnél nagyobb űrméretű lövegek birtoklását azonban tiltották. A további korlátozások szerint a hadsereg kizárólag Magyarország területén, rendfenntartásra és határszolgálatra volt alkalmazható. A katonaiskolák növendékeinek számát a tisztikarban beállt üresedések számához kellett igazítani. Sport- és egyéb egyesületek katonai kérdésekkel nem foglalkozhattak. (Legalábbis elvileg. Ismerjük, hogy az 1920–1930-as években többek között éppen ez utóbbiak felhasználásával sikerült a Honvédség engedélyezett 35 ezer fős létszámát – rejtve – több mint a kétszeresére növelni.)

A mi imádságunk.

Kovács utolsó, Kézdivásári Színház.

A trianoni béke alapján a hadiipart érintő tilalmak és korlátozások végrehajtására az 1922:XI. törvény-cikk („Hadianyagok gyártásának és behozatalának korlátozása”) I. fejezete rendelkezett. E jogszabály külön felsorolta a Magyarországon előállítható hadianyagokat, amelyek a következők voltak: 10,5 cm-nél nem nagyobb űrméretű löveg, ezek lőszerai és alkatrészei, aknavető és lőszerai, minden kézi hadilőfegyver, kard, lándzsa, szurony, mindenféle hadilőszer, kézigránát és puskagránát, katonai optikai, táv- és hangmérő eszköz, minden fegyveralkatrész, katonai célú gépkocsi, lőpor és robbanóanyag. A gyártási kapacitás (tehát eleve a fizikai lehetőség) azonban nem haladhatta meg a karabély és a szurony esetében a havi 300 db-ot, pisztolynál a havi 80 db-ot, géppuskánál és géppisztolynál a havi 5-5 db-ot, lövegnél és aknavetőnél az évi 2-2 db-ot, gyakorlati töltenyből a napi 50.000 db-ot, tüzérségi (és aknavető) lőszerből a napi 40-40 db-ot.

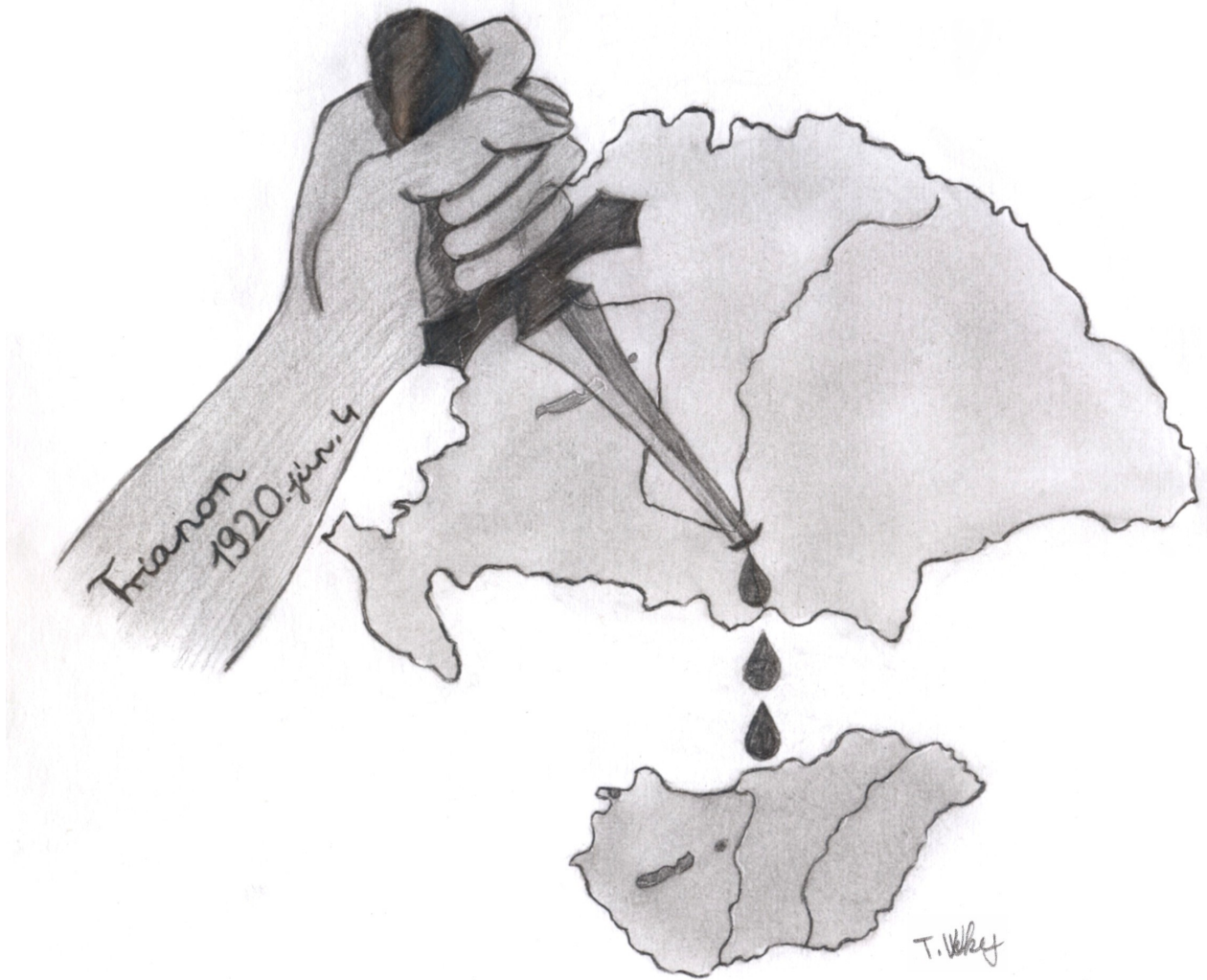
Huzagolt vadászfegyvert csak olyan űrméretben volt szabad gyártani, hogy ahhoz egyetlen európai ország hadilőszerét se lehessen használni. (Lehet, hogy a párizsi békekonferencia fogalmazói voltak figyelmetlenek, ám az önmagukat „Latin-Amerika poroszainak” nevező chileiek egyik hadilőszerének átmérője éppen megegyezett a legnagyobb tételben gyártott magyar – és osztrák, illetve német – vadászfegyverek űrméretével.)

Nem volt szabad előállítani lángvetőt (mai terminológiával lángszórót), fojtó vagy mérgező gázokat és más hasonló anyagokat, azok alkalmazására vagy azok elleni védekezésre használt készülékeket (így gázálcot sem), páncélozott harcjárművet vagy hadicélt szolgáló más harci gépet (mint láttuk, a katonai célú, páncélzattal és beépített fegyverzettel el nem látott gépjárművek kivételével). Fegyvert, lőszeret és más hadianyagot csak egy, állami tulajdonban lévő kizárólagos hadianyaggyárban volt szabad előállítani, s a békeszerződés életbelépését követően 3 hónap elteltével minden más, hadianyaggyártást szolgáló telepet meg kellett szüntetni vagy kereskedelmi célra átalakítani. Amíg e feltételek ehhez nem váltak adottá, átmenetileg a békeszerződés életbelépését követő 6 hónapig magánvállalatok is állíthattak elő hadianyagot. Ugyanez vonatkozott a hadianyagok raktározására és tanulmányozására (példának okáért a későbbi Haditechnikai Intézet) szolgáló intézményekre is. Az előírásoknak megfelelő szükségleteket meghaladó berendezéseket használaton kívül kellett helyezni vagy polgári célra átalakítani. A trianoni béke megtiltott mindennemű hadianyag-exportot és -importot is.

Az 1927:VII. törvénycikk, már a magyarországi Szövetségi Ellenőrző Bizottság távozása után, annak engedélyével módosította a hadianyagtörvényt. A Vámórség fegyverszükségletét 3766-ról 5225-re, a hadipisztolyok számát 900-ról 1100-ra, a kardokét 900-ról 1160-ra emelte. Engedélyezte (kizárólag az Államrendőrség számára, karhatalmi alkalmazásra) 12 páncélgépkocsi behozatalát, ám azok lánctalppal vagy más, terepjárásra alkalmas készülékkel nem rendelkezhettek. Felemelte a kézigránát gyártási limitét évi 175.000 db-ra, lehetővé tette továbbá 52.500 gázálc gyártását, ami egyben azt is jelentette, hogy fel lehetett állítani olyan laboratóriumot, ahol (a gázálcok tesztelésére) vegyi harcanyagot állíthatnak elő. E törvénycikk lényegesen enyhítette a hadiipar korlátozásait, a hadiüzemek jó része azonban ezeket sem érte el. A hadsereg hadianyaggal való ellátása elsősorban költségvetési kérdés volt, a nagyobb arányú termelést főleg az anyagiak hiánya korlátozta.

5. Egyházi következmények

A trianoni államhatárok a Szent István-i Magyarországgal együtt szétrombolták a vele egyidős Katolikus Egyház kormányzatát és intézményeit is, s valamennyi történelmi egyház szervezetében és helyzetében mélyreható változásokat okoztak. A hívek millióinak elvesztése együtt járt az egyházi vagyon, az egyházi iskolák, kórházak és szociális intézmények majdnem felének az utódállamokhoz kerülésével. Magyarország – Horvátország nélküli – felekezeti összetétele lényegesen módosult (az első az 1910. évi, a második az 1920-as népszámlálás adata): római katolikus 9.010.305 fő (49,3%), illetve 5.069.729 fő (63,9%); görög szertartású katolikus 2.007.916 fő (11,0%), illetve 175.247 fő (2,2%); görögkeleti 2.333.979 fő (12,8%), illetve 50.990 fő (0,6%); református 2.603.381 fő (14,3%), illetve 1.670.144 fő (21,0%); evangélikus 1.306.384 fő (7,1%), illetve 497.012 fő (6,2%); unitárius 74.275 fő (0,4%), illetve 6224 fő (0,1%); izraelita 911.227 fő (5,0%), illetve 437.310 fő (5,9%). A katolikusok (latin és görög szertartásúak) együttes aránya alig változott, ám a korábban jelentős görög katolikus kisebbség a ruszinok és a románok elkerülésével erősen lecsökkent. A Görögkeleti Egyház jelentéktelenné vált, a román ortodox metropólia egészében, a szerb a budai püspökség kivételével a határon túlra került.

Az 1918-as római katolikus egyházszervezetet alkotó 5 érseki tartomány 5 érsekségéből és 24 püspökségéből teljes egészében elkerült 2 érsekség és 11 püspökség, további 2 érsekséget és 10 püspökséget az új határok két vagy három részre szeltek, mindössze 3 püspökség (a veszprémi, a székesfehérvári és a váci) maradt érintetlen. A zágrábi érseki tartomány teljes egészében az Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz, a gyulafehérvár–fogarasi görög katolikus érseki tartomány – néhány parókia kivételével – Romániához került. Az esztergomi érseki tartományból Csehszlovákiához került a nyitrai és a besztercebányai püspökség egésze, s székhelyével együtt nagy részében odakerült az eperjesi görög katolikus püspökség is. A munkácsi görög katolikus püspökség nagyobb része Csehszlovákiáé, kisebb része Romániáé lett, csak egyetlen parókiája maradt Magyarországon. A hajdúdorogi görög katolikus püspökség kisebb része Romániához, néhány parókiája Csehszlovákiához került, de központi része és székhelye, Nyíregyháza Magyarországon maradt.

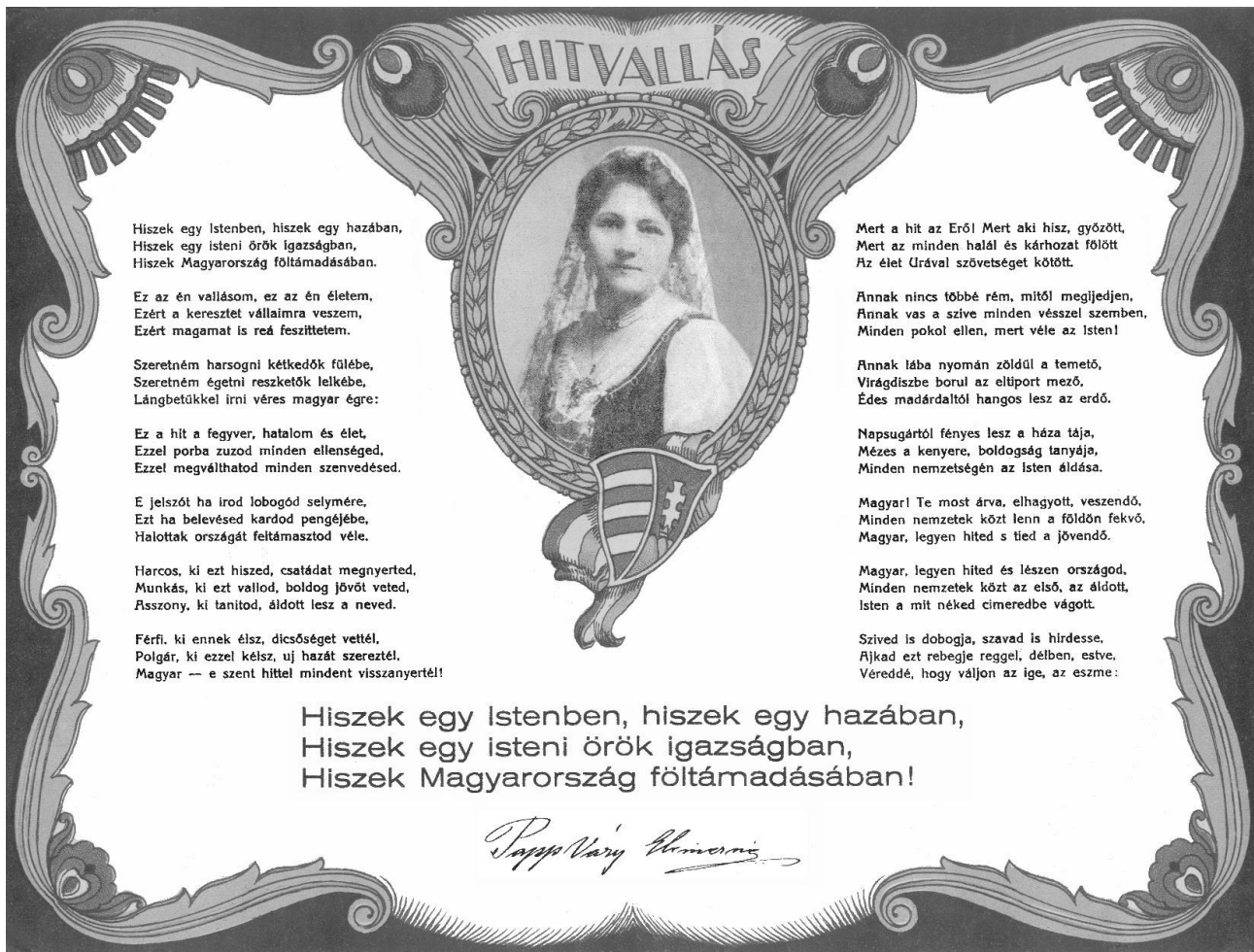
A legnagyobb veszteség az esztergomi érsekséget érte, mivel területe a Felvidékre esett, így csak székhelye, Esztergom, illetve Budapest maradt meg belőle (493 plébániából 89). A pécsi püspökség déli fele a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz került. A szombathelyi püspökséget a szerb–horvát–szlovén és az osztrák határ három részre osztotta, ám nagyobb része Magyarországon maradt. A győri püspökség elvesztette burgenlandi plébániáit. Az egri érseki tartományból teljesen Csehszlovákiához került a szepesi püspökség, s székhelyével együtt nagy részben odakerült a roznycói és a kassai püspökség is. A szatmári püspökség egyik fele Csehszlovákiához, másik fele a székvárossal, Szatmárnémetivel együtt Romániához csatoltatott, csak töredéke maradt Magyarországon. A kalocsai érseki tartományból teljesen Romániához került az erdélyi püspökség, s nagyobb részben a nagyváradi püspökség. A csanádi püspökség nagy része a székvárossal, Temesvárral Romániának jutott, kisebb része az Szerb–Horvát–Szlovén Királyságnak, maradék magyarországi részein a püspökség új székvárosává Szegedet tették meg. A kalocsai érsekség nagyobb és gazdagabb része, a Bácska a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságé lett. A pannonhalmi bencés egyházmegye 3 felvidéki plébániáját veszítette el.

A római katolikus szerzetesrendeket is súlyos veszteségek érték. A jászóvári premontrei kano-nokrend rendházaival és iskoláival együtt teljesen elveszett. A Felvidéken igen elterjedt piarista rend rendházainak és iskoláinak majdnem fele került az utódállamokhoz. Csak a latin egyházat nézve (Horvátország nélkül) az 1915-ben meglévő 5857 világi papból, 2246 szerzetesből és 6410 apácából 1920-ra 2620, 1340, illetve 3024 maradt. A gazdasági veszteségek a Katolikus Egyházat sújtották a leginkább, például 1918-ban Magyarország területén az egyházi birtok 1.721.005 katasztrális holdat tett ki, amelyből 952.780 maradt meg.

A magyar nemzeti egyháznak számító Református Egyház súlya a nemzetileg közel homogén né vált országban jelentősen megnövekedett. Teljesen elveszett az erdélyi egyházkerület, a Királyhágón túli Erdély. A trianoni területen is működő 4 református egyházkerület közül a dunántúli és a tiszáninneni elvesztette felvidéki, a dunamelléki délvidéki, a tiszántúli bánási, partiumi és kárpátaljai egyházmegyéit. Az Evangélikus Egyház aránya alig változott, de a felekezeten belül megszűnt a szlovák többség, s teljesen elvesztette az erdélyi szász evangélikus egyházat. A trianoni területen is működő 4 evangélikus egyházkerület (a dunántúli, a dunáninneni, a bányai és a tiszai) közül az utóbbi három elvesztette felvidéki részeit. Az egyéb utódállamok felé elszenvedett veszteségeik lélekszámban nem voltak jelentősek az evangélikusok földrajzi elterjedtsége miatt. Az erdélyi színmagyar Unitárius Egyház – egyetlen egyházközség kivételével – Romániához került. Az izraelita felekezet elsősorban az Északkelet-Felvidéken és Kárpátalján vesztett népes községkerületeket, ám a magukat többségükben magyar anyanyelvűnek valló izraeliták számaránya országosan némileg emelkedett.

Noha a történelmi egyházak felső vezetése, beleértve Rómát is, 1945 előtt egyszer sem deklarálta hivatalosan az egyházszervezet elvi megváltoztatását (szétszakítását), az 1920 utáni gyakorlat egyre inkább mindennapi gyakorlattá tette annak szétszabdaltatását és új szervezeti keretek között történő átstrukturálódását.

dr. v. matolcsi Ravasz István
hónvéd alezredes
hadtörténész-muzeológus

Nemzeti Hitvallás

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy Isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország föltámadásában.

Ez az én vallásom, ez az én életem,
Ezért a keresztet vállaimra veszem,
Ezért magamat is reá feszítetem.

Szeretném harsogni kétkedők fülébe,
Szeretném égetni reszketők lelkébe,
Lángbetűkkel írni véres magyar égre:

Ez a hit a fegyver, hatalom és élet,
Ezzel porba zúzod minden ellenséged,
Ezzel megválthatod minden szenvedésed.

E jelszót ha írod lobogód selymére,
Ezt ha belevésed kardod pengéjébe,
Halottak országát feltámasztod véle.

Harcos, ki ezt hiszed, csatádat megnyerted,
Munkás, ki ezt vallod, boldog jövőt veted,
Asszony, ki tanítod, áldott lesz a neved.

Férfi, ki ennek élsz, dicsőséget vettél,
Polgár, ki ezzel kélsz, új hazát szereztél,
Magyar — e szent hittel mindent visszanyertél.

Mert a hit az Erő! Mert aki hisz, győzött,
Mert az minden halál és kárhozat fölött
Az élet Urával szövetséget kötött.

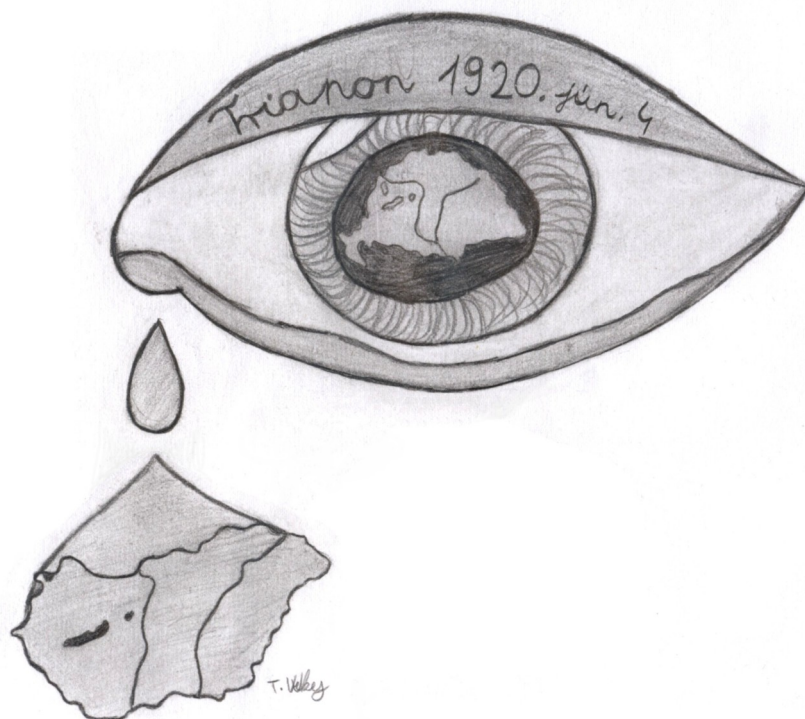
Annak nincs többé rém, mitől megijedjen,
Annak vas a szíve minden vésszel szemben,
Minden pokol ellen, mert véle az Isten!

Annak lába nyomán zöldül a temető,
Virágdíszbe borul az eltiport mező,
Édes madárdaltól hangos lesz az erdő.

A Magyar Nemzeti Hitvallás

A Magyar Nemzeti Hitvallás, röviden Hitvallás vagy Hiszekegy 1920-tól 1945-ig a hazafias ünnepek – akkoriban nem is nagyon tartottak másmit – állandó műsorszámává vált, gyakran a teljes (15 versszakos) költeményt elszavalták, kifüggesztették a tantermek falára, s a tanítás minden nap a refrén elmondásával kezdődött.

De hogyan is keletkezett ez az irredenta fohász, amelyet abban a korban nem is volt olyan magyar ember, aki ne tudott volna kívülről? A gyalázatos trianoni diktátum aláírását követően nem sokkal, még 1920 júniusában az irredenta szervezeteket egységbe fogó Védő Ligák Szövetsége elnöke, Urmánczy Nándor pályázatot hirdetett egy legfeljebb 20 szóból álló nemzeti fohász, valamint egy legfeljebb 10 szóból álló nemzeti jelmondat megalkotására. A cél az volt, hogy legyen egy-egy (viszonylag) hosszabb és rövidebb, tömör, de csattanós mondás, amelyek kifejezik az elcsatolt országrészek visszaszerzésére irányuló jogos nemzeti törekvést.

A felhívásra több száz (!) pályázat érkezett be. A Rákosi Jenő vezette bírálóbizottság összetétele és mentalitása biztosította a teljesen objektív értékelést, illetve rangsor kialakítását. A jelmondatra kiírt pályázatot Bessenyei Szabó Mihály nyugalmazott főispán nyerte meg „Csonka-Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország” pályaművével. A nemzeti fohászra érkezett javaslatok közül a bizottság a legjobbnak Papp-Váry Eleménné (született Sziklay Szeréna, Rozsnyó, 1881. április 18.) „A Felvidék egy elszakadt leánya” jeligejű 15 versszakos költeményének kezdő, egyben záró versszakát ítélte a legjobbnak, s minősítette egyben Magyar (Nemzeti) Hitvallásá: „Hiszek egy Istenben, Hiszek egy hazában, Hiszek egy isteni örök igazságban, Hiszek Magyarország föltámadásában. Ámen.” (Szeréna asszony az eredeti kéziratban „ö” és nem „e” betűvel írta le a „föltámadás” szót).

A Hiszekegy oly gyorsan vált általánosan ismertté és népszerűvé, hogy a Védő Ligák Szövetsége újabb pályázatot írt ki, mégpedig a Hitvallás megzenésítésére. 1921-től ennek eredményeként a Szabados Béla zeneművészeti főiskolai tanár által megzenésített változat is közismertté vált. Papp-Váry Eleménné még megélte alkotásának viharos gyorsaságú elterjedését, majd 1923. november 15-én Budapesten lelke megtért Teremtőjéhez. Talán egyszer ő is megkapja azt az elismerést, amelyet 2007. július 29-én az abádszalóki születésű Kovács Pál gyalogos, a Nagy Háború első hősi halottja: a Vitézi Szék posztumusz vitézzé avatta.

Rátfai Emese Judit

Grafika: Takács Viktória

HADAK ÚTJÁN

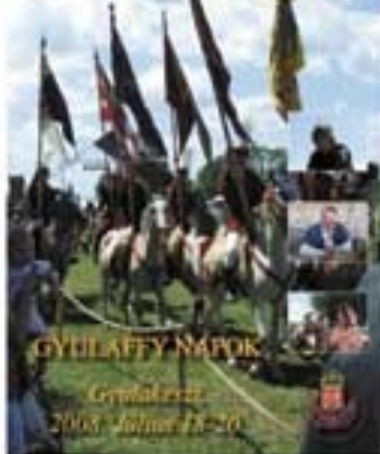
HADAK ÚTJÁN

HADAK ÚTJÁN

HADAK ÚTJÁN

HADAK ÚTJÁN

HADAK ÚTJÁN

HADAK ÚTJÁN

HADAK ÚTJÁN

HADAK ÚTJÁN

